RADIODISKURS VA KO‘NGILOCHAR RADIO DASTURLAR

Yunusov Behzod Osmanaliyevich

Andijon davlat chet tillar instituti

yunusovbehzod070@gmail.com

DOI: ***https://doi.org/10.5281/zenodo.24103899***

Annotatsiya. *Ko‘ngilochar radio dasturlar radiodiskursning musiqiy, suhbat, o‘yin va hazil elementlari birlashadigan janriy ko‘rinishi sifatida tahlil qilinadi. Buyuk Britaniya va AQSH radiosidan tanlangan epizodlarda segmentni ochish, ishtirokchini tanishtirish, o‘yin qoidasini belgilash, tinglovchini jalb etish, baholash va suhbatni yakunlash vositalari ko‘rib chiqildi. Tahlil ko‘ngil ochish vazifasi alohida so‘z yoki kulgi belgisi bilan emas, replikalar ketma-ketligi, adresat, format va keyingi javob munosabatida yuzaga kelishini ko‘rsatdi.*

Kalit so‘zlar: *radiodiskurs, ko‘ngilochar radio, radiojanr, boshlovchi nutqi, auditoriyani jalb etish, hazil, o‘yin segmenti, prosodiya.*

Abstract. *Entertainment radio programmes are examined as a genre of radio discourse in which music, conversation, games and humour interact. Selected British and American episodes are analysed in terms of segment opening, participant introduction, rule explanation, audience engagement, evaluation and closing. The findings show that entertainment is not encoded by an isolated lexical item or laughter marker; it emerges from the sequential relation between turns, the addressee, the programme format and the uptake of the following speaker.*

Keywords: *radio discourse, entertainment radio, radio genre, presenter talk, audience engagement, humour, game segment, prosody.*

Аннотация. *Развлекательные радиопрограммы рассматриваются как жанровая разновидность радиодискурса, в которой взаимодействуют музыка, беседа, игра и юмор. На материале британских и американских передач анализируются открытие сегмента, представление участника,*

объяснение правил, вовлечение аудитории, оценка и завершение разговора. Установлено, что развлекательная функция формируется не отдельным словом или маркером смеха, а последовательной связью реплик, адресатом, форматом передачи и реакцией следующего участника.

Ключевые слова: *радиодискурс, развлекательное радио, радиожанр, речь ведущего, вовлечение аудитории, юмор, игровой сегмент, просодия.*

Kirish

Radio ko‘ngilochar dasturi musiqani ketma-ket uzatish bilan chegaralanmaydi. Unda boshlovchi nutqi, mehmon bilan suhbat, tinglovchi ishtiroki, o‘yin qoidasi, baholash, kulgi, musiqiy o‘tish va reklama segmentlari bitta dasturiy kompozitsiyada birlashadi. P. Skannell efir suhbatining ommaviy auditoriya uchun maxsus tashkil etilishini, A. Tolson esa media suhbatining janr va ishtirokchi maqomiga bog‘liq xususiyatlarini ko‘rsatadi [1; 2]. N.G. Nesterova radiodiskursdagi kommunikativ strategiyalarni dastur formati, boshlovchi vakolati va auditoriya bilan munosabatda tahlil qiladi [3].

Ko‘ngilochar radioda samimiy ohang va erkin suhbat ustun ko‘rinsa-da, navbat almashinuvi, efir vaqti va segment chegaralari institutsional tartib asosida boshqariladi. Boshlovchi kimga so‘z berilishini, savolning yo‘nalishini va o‘yin yoki suhbatning qachon yakunlanishini belgilaydi. Shu sababli norasmiy leksika institutsional vakolatni bekor qilmaydi; aksincha, rasmiy boshqaruvni tinglovchiga yaqin shaklda ifodalashga xizmat qiladi.

Tadqiqot materiali va tahlil mezonlari

Tahlilga *BBC Radio 4* kanalining *In Touch Special* o‘yin soni, *Heart Breakfast* dasturi, *NPR* tarmog‘ining *Fresh Air* va *Pop Culture Happy Hour* eshittirishlari, shuningdek, *104.3 MYFM* radiosining *Valentine in the Morning Replay* materialidagi ko‘ngilochar segmentlar jalb qilindi [4–8]. Har bir epizodda segmentning dasturdagi o‘rni, boshlovchi va mehmon maqomi, murojaat shakli, leksik tanlov, navbatning davom ettirilishi hamda keyingi javob tekshirildi. Audio

manba mavjud bo‘lmagan o‘rinlarda sur’at, ton balandligi yoki pauza davomiyligi haqida instrumental xulosa chiqarilmadi.

Ko‘ngilocharlikni aniqlashda to‘rt belgi birlashtirildi: birinchisi - tinglovchiga zavq yoki hissiy yengillik berishga yo‘nalgan dominant maqsad; ikkinchisi - o‘yin, hazil, shaxsiy hikoya yoki musiqiy repertuar bilan bog‘langan kompozitsion shakl; uchinchisi - baholovchi, so‘zlashuv va murojaat birliklarining faol qo‘llanishi; to‘rtinchisi - kulgi, qisqa javob, qaytariq yoki o‘yin qoidasi orqali ishtirokchilarning birgalikdagi harakati. Bu belgilar bir-biridan ajratilmay, konkret epizod doirasida talqin qilindi.

Ko‘ngilochar dasturlarda segment va navbatning tashkil etilishi

BBC Radio 4 kanalining maxsus o‘yin sonida boshlovchi “*Okay, time for a round called The Unretrievable Truth*” gapi bilan yangi bosqichni ochadi [4]. *Okay* oldingi faoliyat bilan keyingi segment o‘rtasidagi chegarani, *time for* o‘tish vaqtini, round called esa kelgusi faoliyat turini bildiradi. Shunday qilib, bitta gap mavzuni almashtirish, janrni nomlash va ishtirokchilarga yangi qoida doirasini e’lon qilish vazifalarini birlashtiradi.

104.3 MYFM radiosining *Battle of the Sexes* o‘yinida boshlovchi ishtirokchilarni ism, kasb va yashash joyi bilan tanishtiradi, so‘ng kim qaysi savolga javob berishini belgilaydi [8]. Ismli murojaat samimiylikni ifodalash bilan birga, navbat egasini ko‘rsatadi; qoida esa ishtirokchining javob berish huquqini oldindan chegaralaydi. Ko‘ngilochar o‘yin shu tariqa erkin suhbat va qat’iy formatning birligida yuzaga keladi.

Pop Culture Happy Hour dasturidagi “*Now it’s your turn to tell us what you think*” jumlasi navbatni studiyadagi suhbatdoshga emas, tashqi auditoriyaga metaforik tarzda uzatadi [5]. Keyingi platforma ko‘rsatmasi fikr bildirishning amaliy kanalini ochadi. Biroq yozma izoh yuborish bilan studiyadagi darhol javob bir xil interaksiya emas; birinchisida kechiktirilgan qayta aloqa, ikkinchisida esa bevosita navbat almashinuvi mavjud.

Leksik-pragmatik va fonostilistik belgilar

Ko‘ngilochar radio nutqida well, okay, you know, I mean singari ko‘rsatkichlar, ismli murojaatlar, inklusiv *we*, baholovchi sifatlar, frazeologik birliklar va qisqa replikalar faol ishlaydi. Ularning vazifasi lug‘aviy ma’nodan ko‘ra ketma-ketlikdagi o‘rni bilan aniqlanadi. Masalan, *I mean* oldingi fikrni izohlashi, savol yo‘nalishini qayta tuzishi yoki shaxsiy bahoga kirish vazifasini bajarishi mumkin. *Well* javobga tayyorgarlik, rezervatsiya yoki mavzuni yumshoq almashtirish vositasi bo‘lib keladi.

Heart Breakfast dasturida Jeymi Tikston kutilmagan xabarni “*I mean, it just blew my mind*” deb baholaydi. *I mean* shaxsiy talqinga kirishni, *blew my mind* esa hodisaning o‘lchamini emas, kechinmaning kuchini bildiradi [7]. Fresh Air dasturidagi Atsuko Okatsuka bilan suhbatda ismga oid hazil, boshlovchining qisqa javobi va manbada qayd etilgan kulgi birgalikda ko‘ngil ochish vazifasini hosil qiladi [6]. Demakki, hazil faqat leksik shaklda emas, savol-javob va qabul qiluvchi reaksiyasi birligida voqelanadi.

Prosodik tashkil ko‘ngilocharlikning muhim qismi bo‘lsa-da, u umumiy tasavvur asosida emas, audio dalilga tayangan holda tavsiflanishi kerak. Kulgi, ritmik takror, urg‘uli qaytariq, pauza va musiqiy signal segmentni ajratishi yoki bahoni kuchaytirishi mumkin. Transkriptda faqat *[laughter]* belgisi berilgan bo‘lsa, kulgining davomiyligi va intensivligi haqida aniq xulosa chiqarilmaydi; audio yozuv mavjud bo‘lgandagina bu belgilar fonostilistik tahlilga qo‘shiladi.

Qiyosiy talqin

Tekshirilgan Buyuk Britaniya misollarida ko‘ngilocharlik ko‘pincha o‘yin segmentini nomlash, brendga xos hissiy leksika va mehmonning shaxsiy hikoyasini yumshoq baholash orqali tashkil topadi. AQSH materialida esa boshlovchi shaxsi, raqobatli o‘yin, auditoriyani platformaga yo‘naltirish va qisqa reaksiyalar faolroq ko‘rinadi. Bu farq barcha Britaniya yoki Amerika radiosiga umumlashtirilmaydi; u faqat tanlangan dasturlar kompozitsiyasi va ishtirokchi tarkibiga taalluqlidir.

Xulosa

Ko‘ngilochar radio dasturining diskursiv xususiyati hazil, musiqa yoki norasmiy so‘zlarning mavjudligi bilangina belgilanmaydi. Segmentni ochish, ishtirokchini tanishtirish, o‘yin qoidasini e’lon qilish, auditoriyani jalb etish, baholash va yakunlash amallari bitta kompozitsion tizimda tutashganda ko‘ngil ochish vazifasi yuzaga keladi. Boshlovchining institutsional vakolati samimiy murojaat bilan, erkin suhbat qat’iy vaqt va navbat tartibi bilan uyg‘unlashadi. Shu bois ko‘ngilochar radiodiskursni tahlil qilishda leksik birlik, navbatdagi o‘rin, adresat, dastur formati va audio dalil birgalikda tekshirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Scannell P. (ed.). Broadcast Talk. - London: SAGE, 1991. - 224 p.

2. Tolson A. Media Talk: Spoken Discourse on TV and Radio. - Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. - 208 p.

3. Нестерова Н.Г. Современный радиодискурс (коммуникативно-прагматический аспект). - Томск: Изд-во Томского университета, 2015. - 320 с.

4. BBC Radio 4. In Touch Special: I’m Sorry I Haven’t a Quiz. - 26.12.2017. - 15 p. URL: https://downloads.bbc.co.uk/radio4/transcripts/TX261217_I%27m_Sorry_I_Haven%27t_a_Quiz.pdf (murojaat sanasi: 23.09.2026).

5. NPR. Pop Culture Happy Hour: The Phoenician Scheme Is Full of Wes Side-Stories. - 09.06.2025. URL: https://www.npr.org/transcripts/1253992703 (murojaat sanasi: 27.08.2026).

6. NPR. Fresh Air: Growing Up, Comic Atsuko Okatsuka Felt Like a Freak - Now She’s Owning It. - 09.06.2025. URL: https://www.npr.org/transcripts/nx-s1-5425325 (murojaat sanasi: 27.08.2026).

7. Heart. Heart Breakfast: Jamie Theakston Cancer-Free Return. - 17.01.2025. URL: https://www.heart.co.uk/showbiz/jamie-theakston-cancer-free-return-heart-breakfast/ (murojaat sanasi: 24.09.2026).

8. 104.3 MYFM. Valentine in the Morning Replay: Parenting Fails, Game Night Chaos. - 15.10.2025. URL: https://www.iheart.com/podcast/660-valentine-in-the-morning-r-29605234/episode/parenting-fails-game-night-chaos-300691194/ (murojaat sanasi: 24.09.2026).